

Bakgrunn for innstilling
Kjønnås minikraftverk
Ringebu kommune i Oppland

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Tiltakshaver	Kjønnås Kraft AS
Referanse	201507481-24
Dato	17.10.2017
Notatnummer	KI-notat 25/2017
Ansvarlig	Gry Berg
Saksbehandler	Eline Nordseth Berg

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81

7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18

8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B

6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Innhold

Sammendrag	1
Søknad	3
Høring og distriktsbehandling	7
NVEs vurdering	16
NVEs konklusjon	23

Sammendrag

Kjønnås Kraft AS søker om tillatelse etter vannressursloven til å utnytte fallet i Myrsæterbekken mellom kote 755 og 307 til elektrisitetsproduksjon.

Fra 1.1.2010 er det fylkeskommunen som har fått delegert myndighet fra Olje- og energidepartementet til å fatte vedtak i saker der det er søkt om konsesjon til bygging av kraftverk med en installasjon under 1 MW. All forberedende saksbehandling gjennomføres av NVE, som gir innstilling til fylkeskommunen. Omsøkt tiltak er på 0,71 MW og NVE har derfor forberedt saken. NVEs innstilling til Oppland fylkeskommune følger i dette dokumentet.

Fra 1.1.2018 blir vedtaksmyndighet for vannkraftverk på inntil 1 MW lagt til kommunene, jf. endringslov av 16.6.2017 nr. 74.

Inntaket er planlagt i Søre Åbborsjøen, rørgate gjennom skogen i bratt terreng og kraftstasjon ved Vinkeldammen. Kjønnås Vatningslag har et vanningsanlegg i drift, og kraftverket skal benytte seg av samme inntaksposisjon og delvis også rørgate. Myrsæterbekken har en middelvannføring på 69 l/s ved inntaket. Fordi vannet allerede benyttes til vanning er det ikke søkt om minstevannføring. Installert turbin vil ha en maksimal slukeevne på 180 l/s, og en effekt på 0,71 MW, som vil gi en gjennomsnittlig årlig energiproduksjon på 2 GWh.

Ringebu og Sør-Fron kommuner er positive til tiltaket gitt blant annet vilkår om minstevannføring. **Fylkesmannen i Oppland** har innsigelse til kraftverket, på bakgrunn av berørte rødlistearter. **Naturvernforbundet i Oppland, FNF Oppland, Gudbrandsdal sportsfiskeforening og MDG Ringebu, Nord- og Sør-Fron** er alle imot kraftverket på grunn av de negative konsekvensene for naturmangfoldet.

En utbygging etter omsøkt plan vil gi om lag 2 GWh/år i ny fornybar energiproduksjon. Dette er en produksjon som er vanlig for små kraftverk. Selv om dette isolert sett ikke er et vesentlig bidrag til fornybar energiproduksjon, så utgjør små kraftverk samlet sett en stor andel av ny tilgang de senere år. De tre siste årene (2014-16) har NVE klarert om lag 2,2 TWh ny energi fra små kraftverk. De konsesjonsgitte tiltakene vil være et bidrag i den politiske satsingen på små kraftverk, og satsingen på fornybar energi.

De aller fleste prosjektene vil ha enkelte negative konsekvenser for en eller flere allmenne interesser. For at NVE skal kunne anbefale konsesjon til kraftverket må virkningene ikke bryte med de føringer som er gitt i Olje- og energidepartementets retningslinjer for utbygging av små vannkraftverk. Videre må de samlede ulempene ikke være av et slikt omfang at de overskrider fordelene ved tiltaket. NVE kan foreslå krav om avbøtende tiltak som del av konsesjonsvilkårene for å redusere ulempene til et akseptabelt nivå.

I influensområdet til Kjønnås minikraftverk er det registrert fem naturtyper; bekkekløft (A), almeskog (A), gammel granskog (A), rikmyr (B) og engpreget erstatningsbiotop (C). Det er også registrert 14 sikre rødlistearter i området, hvorav én, hjelmragg, er kritisk truet. Naturtypene med A- og B-verdi og

flere av rødlisteartene er svært fuktighetskrevenne. Tiltak som er i konflikt med verdifull bekkekløft, og kritisk truet art kan ikke påregne å få konsesjon, ifølge OEDs retningslinjer for små vannkraftverk. I tillegg vil utbyggingen også berøre Nordåa-Søråa naturreservat, på en slik måte at det bryter med verneformålet.

En utbygging av Kjønnås minikraftverk vil medføre en markant økning i tida hvor det ikke går overløp fra Søre Åbborsjøen, i forhold til situasjonen i dag. I dag går det det tørt omtrent 10 % av tida, en utbygging av kraftverket vil øke andelen til 90 % av tida. Dette vil føre til at et svært verdifullt naturmiljø blir forringet. Fordelen ved tiltaket i form av 2 GWh ny, fornybar energi, mener NVE ikke er større enn disse ulempene for naturmiljøet.

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at ulempene ved bygging av Kjønnås minikraftverk er større enn fordelene. Kravet i vannressursloven § 25 er ikke oppfylt. Vi anbefaler at det ikke gis konsesjon.

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra Kjønnås Kraft AS, datert 20.11.16:

«Kjønnås Kraft AS ønsker å utnytte fallet i Myrsæterbekken i Ringeby kommune i Oppland til produksjon av elektrisk kraft, og søker derfor om konsesjon i hht. følgende regelverk:

1. etter vannressursloven, jf. § 8 om tillatelse til:
 - å bygge kraftstasjon og nødvendige hjelpeanlegg
 - å ta i bruk minstevannføring til kraftproduksjon
 - å benytte Kjønås Vatningslag BA sin eksisterende regulering i sør Åbborsjøen på 0,7 m fra kote 755,5 til kote 754,8
2. etter energiloven om tillatelse til:
 - bygging og drift av kraftverket med tilhørende koblingsanlegg og kraftlinjer som beskrevet i søknaden

Nødvendige opplysninger om tiltaket er beskrevet i vedlagte utredning og planer.»

Kjønnås minikraftverk, endelig omsøkte hoveddata

TILSIG		Hovedalternativ
Nedbørfelt	km ²	6,6
Årlig tilsig til inntaket	mill.m ³	2,2
Spesifikk avrenning	l/(s·km ²)	10,5
Middelvannføring	l/s	69
Alminnelig lavvannføring	l/s	5
5-persentil sommer (1/5-30/9)	l/s	13
5-persentil vinter (1/10-30/4)	l/s	3
Tilsig fra restfeltet	l/s	13

KRAFTVERK

Inntak	moh.	755
Avløp	moh.	307
Lengde på berørt elvestrekning	m	2900
Brutto fallhøyde	m	448
Midlere energiekvivalent	kWh/m ³	1,055
Slukeevne, maks	l/s	180
Minste driftsvannføring	l/s	2
Planlagt minstevannføring	l/s	0
Tilløpsrør, diameter	mm	400
Tilløpsrør, lengde	m	2790
Installert effekt, maks	MW	0,71
Bruktid	timer	3000

MAGASIN

Magasinvolum	mill. m ³	0,2
HRV	moh.	755,5
LRV	moh.	754,8

PRODUKSJON

Produksjon, vinter (1/10 - 30/4)	GWh	0,9
Produksjon, sommer (1/5 - 30/9)	GWh	1,1
Produksjon, årlig middel	GWh	2

ØKONOMI

Utbyggingskostnad	mill.kr	7,6
Utbyggingspris	kr/kWh	3,8

Kjønnås minikraftverk, elektriske anlegg**GENERATOR**

Ytelse	MVA	0,7
Spenning	kV	0,69

TRANSFORMATOR

Ytelse	MVA	0,8
Omsetning	kV/kV	0,69/22

NETTILKNYTNING

Lengde	km	0,75
Nominell spenning	kV	22
		Jordkabel

Om søker

Eierne av Kjønnås Kraft AS er de samme som eier og driver Kjønnås Vatningslag BA. Kontaktperson er Øyvind Nordrum. Vanningsanlegget er allerede etablert med tillatelse fra Fylkesmannen i Oppland. Anlegget har inntak i Åbborsjøen og tillatelse til å regulere sjøen med 0,7 m.

Deler av inntektene fra kraftverket vil brukes til drift og vedlikehold av vanningsanlegget.

Beskrivelse av området

Tiltaksområdet ligger nord for Ringebu sentrum i Gudbrandsdalen.

Inntaksområdet er myrlendt og ligger rundt 750 moh. Søre Åbborsjø er gravd ut i en lang kanal på østsiden. Øvre del av Myrsæterbekken renner rolig gjennom myr, mens nedre del er bratt og elva renner i stryk og fosser. Helt nederst er bekken svært bratt og fosselignende, og den renner inn i Nordåa-Søråa naturreservat.

Områdene rundt bekken og inntaksmagasinet Søre Åbbortjern er preget av skogsdrift og det er skogsbilveier på begge sider av bekken. I tillegg er det traktorveier og stier.

Kjønnås minikraftverk er planlagt med utløp i Vinkeldammen, som er inntaksdam for Vinkelfallet kraftverk fra 1983. I lia opp mot inntaksområdet ligger det gårder og setre omgitt av skog og landbruksareal.

Siden 1979 er vann fra Myrsæterbekken blitt benyttet til vanning. Kjønnås Vatningslag BA etablerte da inntak i Søre Åbborsjø, samme sted som kraftverkets inntak nå er planlagt. Tillatelsen til

vanningslaget er gitt av Fylkesmannen i Oppland, datert 27.07.1977. Tillatelsen er gitt med vilkår om reguleringsgrense i Søre Åbborsjø på 0,7 m (0,5 m opp og 0,2 m ned), og et maksimalt vannuttak på 240 000 m³ pr vanningssesong. Dette tilsvarer ca. 10 % av årstilsiget til inntaket. Det er satt opp en meterstav i Søre Åbborsjø for å overvåke reguleringen. Vannmengden som tas ut overvåkes ikke.

Teknisk plan

Reguleringer

Kraftverket planlegger å benytte samme regulering som vanningslaget. 0,7 m (0,5 m opp og 0,2 ned). Søre Åbborsjøen har et overflateareal på 0,28 km², som gir et reguleringsvolum på 196 000 m³ ved 0,7 m regulering.

Inntak

Kraftverket planlegger å benytte samme inntaksplassering som vanningslaget, på kote 755 i Søre Åbborsjøen. Eksisterende dam har en høyde på ca. 1 m, og er bygget av løsmasser og stein. Inntaket vil rustes opp med inntaksrist, bedre lukkeanordning og utstyr for vannstandsmåling.

Neddemt areal økes ikke.

Vannvei

Vannveien vil føres som rør i bakken med en totalt lengde på 2800 m. Ca. 2200 m av denne er allerede etablert i forbindelse med Kjønnås Vatningslag BA sitt vanningsanlegg. Rørgata går gjennom myra, i sørøstlig retning, rundt Hammerhjellshaugen og videre langs Volevegen mot gården Høystad. Omtrent halvveis mellom Hammerhjellshaugen og Høystad er det tenkt at rørgata for kraftverket og vanningsanlegget skiller lag ved hjelp av en T-avgreining. Den nye rørgata for kraftverket går deretter ned mot Vinkeldammen i svært bratt skogsterreng. Den nye delen av rørgata måler ca. 600 m, og rørene vil her få en diameter på 400 mm. Det antas at det må utføres sprengning på omtrent halvparten av strekningen.

Kraftstasjon

Kraftstasjonen vil bli etablert på kote 307 like ved bredden av Vinkeldammen, som er inntaksmagasin for Vinkelfallet kraftverk. Stasjonen vil bygges på beitemark i utkanten av skogen mellom beitemarka og Vinkeldammen. Avløpet fra kraftstasjonen vil gå ut i Vinkeldammen.

Det vil installeres en peltonturbin med effekt på 0,71 MW, som vil gi en årlig gjennomsnittlig produksjon på ca. 2 GWh.

Kjøremønsteret vil måtte tilpasses både tilsig, magasinivolum og jordvanning. Jordvanning gis prioritet på bruk av vannet. I nedbørrike perioder og om vinteren vil magasinet kunne brukes til effektkjøring.

Nettilknytning

En 22 kV-linje passerer 750 m unna planlagt kraftstasjon. Kjønnås minikraftverk planlegger å koble seg til denne via en 750 m lang nedgravd kabel. Traseen for kabelen vil gå langs Vinkeldammen, i veikanten, og videre i sørlig retning.

Veier

Det eksisterer bil- eller traktorvei frem til inntaket, langs rørgata og nesten frem til planlagt kraftstasjonsområde. Det som må etableres av vei er 200 m frem til kraftstasjonen, og utbedring av 200 m vei oppe ved inntaket.

Massetak og deponi

Ved utgraving av rørgata (den nye delen) vil det bli gravd opp/sprengt ut ca. 1000 m³ med løsmasser. Halvparten av dette vil brukes som overdekke på rørgata, mens resten vil brukes som bærelag for veien frem til kraftstasjonen og parkeringsplass ved stasjonen.

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

I Ringeby kommunes arealplan er området avsatt som LNF4-område. I en delplan om energi- og klimatiltak i kommunen står det at kommunen ønsker å øke interessen for småkraftverk ved å «*aktivt informere om muligheter for småkraftverk, tilrettelegge for samarbeid mellom grunneiere*».

Verneplan for vassdrag

Området er ikke omfattet av verneplan for vassdrag.

Andre verneområder

Tiltaket berører en liten del av Nordåa-Søråa naturreservat.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE var på befaring i området den 24.05.17 sammen med representanter for søkeren, kommunen og Fylkesmannen. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

Høringspartenes egne oppsummeringer er referert der hvor slike foreligger. Andre uttalelser er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider.

NVE har mottatt følgende kommentarer til søknaden:

Midt-Gudbrandsdal landbrukskontor (Ringebu og Sør-Fron kommuner) har uttalt følgende i brev av 16.03.17:

« ...

Ringebu kommune er positiv til søknad om å bygge ut Kjønnås minikraftverk. Vilkår for utbygging og drift er:

- 1. Anlegget må sikres slik at beitedyr, vilt og mennesker ikke blir satt i fare.*
- 2. Rørgatetrasé og andre berørte områder må settes i stand og revegeteres etter anleggsfasen.*
- 3. Rørgate må ha minimum 120 cm overdekning der den er nedgravd.*
- 4. Vann til jordbruksvanning må være prioritert foran vann til elektrisitetsproduksjon.*
- 5. Det settes krav til minstevannføring*
- 6. Grense for nedtapping av Søre Åbborsjøen ved elektrisitetsproduksjon er lik maksimal nedtapping ved bruk av vannet til vanning i Kjønnås vanningsanlegg.»*

Utdrag fra kommunens vurderinger:

«Søre Åbborsjøen er del av et større friluftsliv-/utmarksområde i Ringebu kommune, jf. Kommunalt kart for friluftslivsområder. I samarbeid med andre grunneierlag driver Kjønnås utmarkslag fiskekortsalg. Det er ikke ført statistikk over fiskekortsalget på Søre Åbborsjøen, dette gjør det vanskelig å kunne si noe om bestandssituasjonen. Det er heller ikke gjennomført prøvefiske for kartlegging av fiskebestanden i Myrsæterbekken eller Søre Åbborsjøen. Ifølge søknaden finnes det abbor, ørret og ørekyte i Søre Åbborsjøen. Siden Myrsæterbekken tidvis er tørr grunnet uttak av vann til vanningsanlegget forekommer det ikke gyting i bekkeløpet. Det oppgis i søknaden at bekken nedenfor myra ved utløpet er for bratt til at fisk benytter den. Man er av den oppfatning at nye inngrep vil ha liten betydning på friluftsliv- og fiskemulighetene i området, og kan aksepteres siden området allerede er regulert og påvirket av menneskelige inngrep.

Faggrunnlaget som foreligger viser at det omsøkte prosjektet vil ha stor negativ påvirkning på viktig naturmangfold. Det er registrert flere rødlistede arter langs de nedre delene i Myrsæterbekken, innenfor de tre viktige naturtypelokalitetene og naturreservatet. Alle de aktuelle artene er mer eller mindre avhengige av høy luftfuktighet. Det er likevel slik at søker

ikke planlegger minstevannføring. Om kommunen skal kunne stille seg positive til konsesjon må føre-var-prinsipper (§ 9 i naturmangfoldloven) tillegges vesentlig vekt når det gjelder avbøtende tiltak. Minstevannføring kan redusere de negative konsekvensene for naturmangfoldet langs Myrsæterbekken. BM-rapporten i søknaden antyder at det er behov for en minstevannføring på minst 20 l/s i sommerhalvåret.»

Det står også i uttalelsen av området ligger i LNF4-sone, og muligens også delvis i LNF3. om LNF4 skriver kommunen

«Dette er utmarksområder som ikke er bebygd med bolig og ervervsbebyggelse i dag. Det skal føres en streng dispensasjonspraksis for ny bolig og ervervsbebyggelse i disse områdene. I LNF4-områdene er det særlig viktig t de større sammenhengende natur- og friluftslivsområdene ikke stykkes opp med ny fritidsbebyggelse. Utbygging skal skje etter vedtatt kommunedelplan. Det skal føres en streng dispensasjonspraksis for ny fritidsbebyggelse.»

Videre står det at deler av området er svært ras- og skredutsatt, og at det forutsettes at Kjønnås Kraft AS sikrer anleggene (inntaksdam, rørgate og kraftstasjon) på en måte som tar hensyn til dette.

Fylkesmannen i Oppland har uttalt følgende i brev av 13.02.17:

« ...

Fylkesmannens vurdering av virkningene

Den planlagte utbyggingen vil berøre Myrsæterbekken som bl.a. renner gjennom Nordåa-Søråa naturreservat. Langs den nedre delen av bekken er det påvist tre naturtyper med verdi svært viktig (verdi A9 i tillegg til naturreservatet. De tre naturtypene er skogsbekkekløft, rik edelløvskog (undertype gråor-almeskog) og gammel granskog. Skogsbekkekløft er oppført på den norske rødlista som nær truet og er i tillegg en ansvarsnaturtype for Norge. Naturtypen har i Norge noen av sine viktigste forekomster i Gudbrandsdalen. Den nedre delen av Myrsæterbekken må ses på som en del av elve- og bekkekløftsystemet i Nordåa-Søråa. Dette systemet er stort og har klassiske lokaliteter for det såkalte «huldreelementet» i norsk flora. Nordåa-Søråa har fått verdien 6 (høyeste verdi) i bekkekløftregistreringene fra 2007, og blir sett på som ett av de to viktigste og mest verdifulle i Oppland og rager også svært høyt nasjonalt. Siden bekkekløfter er ansvarsnaturtyper for Norge har dette systemet også vesentlig internasjonal verneverdi.

Botanikk

Langs de nedre delene av Myrsæterbekken, innenfor de tre svært viktige naturtypelokalitetene og naturreservatet, er det i forbindelse med planene om utbygging registrert flere rødlistede arter. En av disse i kategorien «kritisk truet» og fire i kategorien «sårbar». I samme område er det innenfor naturreservatet tidligere registrert fire andre arter som er i kategorien «sterkt truet» og to arter som er «sårbare». Det er uklart om noen av disse befinner seg i umiddelbar nærhet av Myrsæterbekken. Alle de aktuelle artene er mer eller mindre avhengige av høy luftfuktighet. Det gjelder bl.a. den kritisk truede arten hjelmragg som både er svært sjelden i Norge og som anses som meget fuktighetskrevende. Det er i tillegg registrert mange arter under kategorien «nær truet».

Innenfor tiltakets influensområde er følgende botaniske rødlistearter registrert i utredningsarbeidet knyttet til dette prosjektet: hjelmragg (CR), taiganål (VU), trådrag (VU), gubbeskjegg (NT), hvithodenål (NT), rustdoggnål (NT), rynkeskinn (NT), rosenkjuke (NT), narrepiggsopp (NT), pelsblæremose (VU), fakkeltvebladmoser (VU), alm (NT), dalfiol (NT) og hengepiggrø (NT).

I størrelsesorden 75 % av vannføringen i Myrsæterbekken vil bli tatt bort som en følge av den planlagte utbyggingen, samtidig som bekken vil bli tørrlagt i lengre perioder. Dette vil, etter stor sannsynlighet påvirke luftfuktigheten i naturreservatet og de tre svært viktige naturtypene i nedre deler av bekken. Konsekvensene på artsnivå vil kunne bli at hele eller deler av bestanden av de fuktighetskrevende artene forsvinner. Særlig for den svært fuktighetskrevende og kritisk truede arten hjelmragg vil situasjonen kunne bli svært vanskelig. Det foreligger her en reell risiko for en irreversibel skade på naturmangfoldet. Også for de sårbare artene trådrag, fakkeltvemose og pelsblæremose foreligger en slik risiko. Det samme kan gjelde sterkt truede arter innenfor naturreservatet som huldrenål, fossenål, dvergstry og småragg. Tiltaket er av en slik karakter at det vil medføre at verdien av naturreservatet og de tre svært viktige naturtypene utenfor verneområdet vil bli redusert.

Utbyggingen vil også berøre rikmyr, som er voksested for bl.a. orkideer, i søndre ende av Søre Åbborsjøen. En utbygging som planlagt vil kunne medføre en viss sammensynking av myra og

raskere gjengroing med påfølgende negative konsekvenser for myrtype og forekomst av orkideer.

Fugl

Det er registrert observasjoner av enkelte rødlistede fuglearter innenfor det planlagte kraftverkets influensområde, men ingen av disse har påviste hekkeområder i det aktuelle området.

Fisk

Det er ikke gjennomført noen kartlegging av fiskebestanden i Myrsæterbekken eller i Søre Åbborsjøen i forbindelse med søknaden. Ifølge søknaden finnes det abbor, ørret og ørekyt i Søre Åbborsjøen. Siden Myrsæterbekken tidvis går tørr grunnet uttak av vann til vanningsanlegget forekommer det ikke gyting her. Søker oppgir videre at bekken nedenfor myra ved utløpet er for bratt til at fisk benytter den. Det må forventes at bunndyrfaunaen og en eventuell fiskebestand på den planlagte utbyggingsstrekningen skades sterkt av redusert vannføring.»

Om forholdet til naturmangfoldloven skriver Fylkesmannen at de mener at kunnskapsgrunnlaget (§ 8) er oppfylt, og at det, i prosjektets BM-rapport, er tilstrekkelig belyst at tiltaket vil ha negativ konsekvens på naturmiljøet. Og at hvis det konkluderes med at tiltaket får konsesjon, må føre-var-prinsippet (§ 9) diskuteres grundig når det gjelder avbøtende tiltak. Med tanke på samlet belastning (§ 10) mener Fylkesmannen at hensyn til naturmangfoldlovens forvaltningsmål for naturtyper tilsier at de viktigste bekkekløftområdene i regionen ikke bør bygges ut.

Videre skriver Fylkesmannen at i en eventuell konsesjon vil det være behov for å ta inn hjemler for å pålegge utbygger å bekoste oppfølgende undersøkelser og å gjennomføre tiltak for å begrense skadevirkningene av tiltaket (§§ 11-12). De foreslåtte avbøtende tiltakene vil ikke i tilstrekkelig grad begrense de betydelige miljøskadene ved den omsøkte utbyggingen, ifølge Fylkesmannen. De mener at det er lite realistisk ut fra hensynet til kraftproduksjon og økonomi i kraftverket å sette krav om tilstrekkelig stor minstevannføring for å opprettholde fuktigheten i de registrerte naturtypelokalitetene slik at skadevirkningene unngås.

Om forholdet til vannforskriftens § 12 skriver Fylkesmannen at den omsøkte kraftutbyggingen må forventes å ha negativ virkning på den økologiske tilstanden i vassdraget, og at det ikke er gitt at minimumsmålet om god økologisk tilstand vil kunne opprettholdes. Ulempene for vannmiljøet ved utbygging av Kjønnås minikraftverk er imidlertid begrenset sammenliknet med andre småkraftutbygginger.

«Forholdet til verneforskriften for Nordåa-Søråa naturreservat

Myrsæterbekken munner ut i Nordåa om lag 75 m oppstrøms samløp med Søråa og de nederste om lag 100 m av influensområdet for den planlagte utbyggingen ligger innenfor Nordåa-Søråa naturreservat. Det fremgår av verneforskriften kapittel III at verneformålet er å bevare et naturområde med «en særdeles rik og variert flora og vegetasjon, særlig av hensyn til forekomsten av sjeldne og trua plantearter». Det står videre i forskriftens vernebestemmelser at det ikke må «iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som [...] drenering og annen form for tørrlegging».

Virkingen av tiltaket på verneverdiene i naturreservatet både på arts- og naturtypenivå er av en slik karakter at det strider mot formålet med vernet. Tiltaket vil komme i konflikt med

verneformålet for Nordåa-Søråa naturreservat og vil på den måten innebære en verdireduksjon av en av de aller viktigste elve- og bekkekløftene i landet, en naturtype som Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på. Trusler mot denne naturtypen er nettopp i særlig grad knyttet til inngrep som endrer fuktighets- og lysforhold. Konflikten med naturreservatet kommer i tillegg til verdireduksjonen av de tre svært viktige naturtypene i nedre del av Myrsæterbekken, der særlig den fuktige, kontinentale almeskogen har stor nasjonal verdi.»

Om landskap skriver Fylkesmannen at de antar at den største landskapsvirkningen blir fra den nye delen av rørgata, som mest sannsynlig vil være godt synlig før revegetering er gjennomført. Fordi bekken renner dypt i landskapet forventes ikke fraføring av vann til å ha stor effekt på landskapet.

Om forurensing skriver Fylkesmannen at de ikke kjenner til forurensingskilder på den fraførte bekkestrekningen. Hvis kraftstasjonen medfører støy av betydning, vil dette kunne utløse behov for behandling etter forurensningsloven.

«Landbruk

Landbruksinteresser berøres ved anlegg av rørgate, ved anlegg av veg frem til kraftstasjonen og muligens også ved areal til kraftstasjonen. Kartmaterialet som følger med søknaden er imidlertid for dårlig som grunnlag for å vurdere arealbeslag. Vegen inn til kraftstasjonen er tegnet inn på areal som i AR5 er vist som fulldyrka jord og innmarksbeite. Begrepet «dyrka jord» omhandler fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite. Atkomsten til kraftstasjonen vil derfor medfører omdisponering av 2-3 daa dyrka jord samt areal til kraftstasjonen. Stortinget vedtok i desember 2015 nytt jordvernmål og dette medfører en vesentlig strengere vurdering av omdisponering av dyrka jord. Fylkesmannen mener at en må vurdere andre løsninger for atkomstveg og eventuelt kraftstasjonen som ikke krever omdisponering av dyrka jord.

Fylkesmannen forutsetter at rørgata blir nedgravd slik det blir skrevet i søknaden. Rørgata må legges så dypt at det kan foregå ordinær skogbruksaktivitet over rørgata, dvs. at det må tåles å bli kjørt med lassbærer med lass over rørgata.

...

Oppsummering

Fylkesmannen fremmer innsigelse til at det gis konsesjon for den omsøkte utbyggingen i Myrsæterbekken. Innsigelsen fremmes på grunn av utbyggingen virkning på Nordåa-Søråa naturreservat og en elve- og bekkekløft av nasjonal verdi som er en internasjonal ansvarsnaturtype for Norge, og fordi den truer en forekomst av den kritisk truede arten hjelmragg og flere andre sterkt truede og sårbare arter. Innsigelsen er fremmet med hjemmel i vannressurslovens § 24 og begrunnes med hensynet til naturmangfoldet.»

Naturvernforbundet i Oppland har uttalt følgende i brev av 16.02.17:

« ...

Naturvernforbundet i Oppland går klart mot at selskapet Kjønnås Kraft AS får konsesjon til å bygge ut Kjønnås minikraftverk etter de fremlagte planene.

Grunnen til vårt standpunkt er de store negative konsekvensene utbyggingen vil ha for naturmangfoldet i utbyggingsområdet. Det er, ifølge utredning utført av Miljøfaglig Utredning AS, innenfor utbyggingsområdet påvist ikke mindre enn 14 rødlistearter. En av disse, hjelmragg, er kritisk truet, og bestanden antas å kunne bli vesentlig redusert eller utryddet om utbyggingen realiseres. Det er også påvist 5 naturtypelokaliteter, hvorav 3 med A-verdi. Disse antas å bli negativt påvirket av en utbygging som innebærer redusert vannføring i Myrsæterbekken. En del av influensområdet for utbyggingen ligger også innenfor Nordåa-Søråa naturreservat, som benevnes som en av de klassiske bekkekløfilokalitetene i Norge. Det er for oss ikke akseptabelt å svekke reservatets verdi ved at den omsøkte utbyggingen gjennomføres.»

Forum for natur og friluftsliv – Oppland har uttalt følgende i brev av 17.02.17:

« ...

Vi mener planene for Kjønnås minikraftverk er konfliktfylte i forhold til naturverdier i og ved utbyggingsområdet. Vi mener samfunnsnyttene i størrelsen på kraftproduksjon er liten utfra de negative konsekvensene inngrepet kan gi og går imot utbyggingsplanene.

Utbyggingen vil kunne ha negative konsekvenser for naturmangfoldet i utbyggingsområdet. Ifølge utredning utført av firmaet Miljøfaglig Utredning AS, er det innenfor utbyggingsområdet påvist hele 14 rødlistearter. En av disse, hjelmragg, er kritisk truet og bestanden må kunne antas å kunne bli vesentlig redusert eller utryddet om utbyggingen realiseres. Det er også påviste 5 naturtypelokaliteter, hvor 3 med verdi A. disse antas å bli negativt påvirket av en utbygging som innebærer redusert vannføring i Myrsæterbekken. En del av influensområdet for utbyggingen ligger også innenfor Nordåa-Søråa naturreservat, som benevnes som en av de klassiske bekkekløfilokalitetene i Norge. Vi er negative til å svekke reservatets verdi ved at den omsøkte utbyggingen gjennomføres. Vi er også, av hensyn til friluftsliv og naturopplevelse, bekymret for landskapskonsekvenser av utbyggingen.

...

Samtidig vil ny utbygging i et område preget av vannkraftsinngrep med relativt få gjenværende urørte vassdragsstrekninger bidra til å redusere graden av intakt vassdragsnatur. Konsesjonsbehandlingen må vurdere verdien i det å ha en gjenværende intakt vassdragsnatur i Gudbrandsdalslågen med sideelver med kvalitetene dette har for helhetlige landskaps-, friluftslivs-, folkehelse- og miljøhensyn i samsvar med naturmangfoldloven.

En eventuell utbygging gir etter vår vurdering relativt store inngrep i forhold til den begrensede produksjonene av ny kraft. ...»

Uttalelsen støttes av **Norges jeger- og fiskerforbund – Oppland, Oppland orienteringskrets, Naturvernforbundet i Oppland, Vest-Oppland krets – Norges Speiderforbund, Gudbrandsdal krets – Norges Speiderforbund og Norsk Ornitologisk forening – Oppland.**

Gudbrandsdal Sportsfiskeforening har uttalt følgende i brev av 15.02.17:

«Gudbrandsdal Sportsfiskeforening (GSFF) mener det er konfliktfylt i forhold til de konsekvensene det vil få for naturverdiene i og ved utbyggingsområdet. Kraftproduksjonen er liten utfra de negative konsekvensene inngrepet kan gi og mener derfor at ulempen ved en utbygging er større enn fordelene, og går derfor imot utbyggingsplanene. GSFF er godt kjent i influensområdet og er naturligvis opptatt av hensynet til friluftsliv og naturopplevelse og er derfor bekymret for landskapskonsekvensene av utbyggingen.

Utbyggingen vil gi negative konsekvenser for naturmangfoldet i utbyggingsområdet, og vi viser til utredning utført av Miljøfaglig Utredning AS, der det er påvist hele 14 rødlistearter. Det er også påvist verdifulle naturtypelokaliteter, som antas å bli negativt påvirket av en utbygging på grunn av redusert vannføring. En del av influensområdet for utbyggingen ligger også innenfor et naturreservat, som benevnes som en av de klassiske bekkeløftlokalitetene i Norge. Konsekvensen av utbygging vil svekke reservatets verdi. Det vil videre forringe den økologiske tilstanden ytterligere.

En eventuell utbygging gir etter vår vurdering relativt store inngrep i forhold til den begrensede produksjonen av ny kraft. Vi mener også at den samlede belastningen i nedbørsfeltet til Gudbrandsdalslågen i sin helhet med sideelver og bekker må hensyntas i denne utbyggingssaken. Utbygging av Våla er ett eksempel.»

MDG Ringeby, Nord- og Sør-Fron har uttalt seg i e-post av 21.02.17:

MDG Ringeby, Nord- og Sør-Fron er svært negative til en utbygging av Kjønnås minikraftverk, og støtter ellers uttalelsen fra Fylkesmannen i Oppland.

Kjønnås Kraft AS v/Alf Adeler har kommentert høringsuttalelsene i brev av 30.03.17:

Om inngrepene rundt Søre Åbborsjøen skriver søker at det meste av infrastrukturen som trengs allerede er etablert. Traktorveien opp til inntaket må utbedres noen steder, men reguleringen av Søre Åbborsjøen beholdes som i dag, det samme med rørledningen gjennom myra. Det er kun 6-7 % av myrområdet som ligger nedenfor inntaket og blir berørt av redusert vannstand. Søker foreslår å bygge terskler i myra for å opprettholde et visst vannspeil.

Om vannføringen i Myrsæterbekken skriver søker at bekken får med seg nesten hele restvannføringen på 13 l/s allerede høyt opp mot myra. Ved samløpet mellom Nordåa og Søråa utgjør vannet fra Myrsæterbekken kun 3 %, og bare 0,5 % i de periodene det ikke går overløp over dammen i Søre Åbborsjøen.

Videre påpeker søker at det i mange perioder siden vanningsanlegget ble satt i drift, ikke har gått overløp over dammen i Søre Åbborsjøen. Det vil si at det i disse periodene kun går restvannføring i Myrsæterbekken. Vanningsanlegget er ikke pålagt krav om slipp av minstevannføring. Naturverdiene som er registrert i Myrsæterbekken mellom Søre Åbborsjøen og Nordåa har dermed overlevd mange perioder med svært lav vannføring, og tilpasset seg dette. Søker skriver at de er positive til å slippe en minstevannføring på 5 l/s om sommeren for å bøte på de negative konsekvensene ved lav vannføring i Myrsæterbekken. Da vil vannføringen, i normale år, være svært nær 20 l/s som er foreslått i BM-rapporten.

Søker skriver videre at det i BM-rapporten tilhørende søknaden er konkludert med at de fem berørte naturtypene som er registrert i området ikke vil bli helt ødelagt. De mener at endringene kraftverket vil

medføre ikke vil bidra ytterligere negativt enn det vannslippsregimet som har foregått de siste 40 årene som følge av vanningsanlegget. Restvannføringen vil gi et godt nok tilskudd til Myrsæterbekken.

Om overskudd av fornybar kraft i området viser søker til regional plan for klima og energi for Oppland fylkeskommune, der det blant annet står at det er ønskelig å øke produksjonen av vannkraft med 600 GWh. Ringebu kommune har også vedtatt en plan for klima og energi hvor de er positivt innstilt til små vannkraftverk.

Søker vil se på muligheten for å flytte kraftstasjonen slik at dyrka mark ikke blir varig beslaglagt. Rørgata vil bli etablert på en slik måte at skogstransport skal kunne passere over.

Fredningsforskriften for Nordåa-Søråa naturreservat gir forvaltningsmyndigheten mulighet til å gjøre unntak fra forskriften for arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning. Søker mener at fornybar elektrisitet faller inn under dette.

Om mulig forurensning skriver søker at de vil foreta en vurdering av risiko og tiltak knyttet til eventuell avrenning fra deponerte masse ved Vinkeldammen.

Søker skriver at Kjønås minikraftverk vil kunne gi strøm til ca. 100 husstander og også bidra til å drifte vanningsanlegget. Ideen bak kraftverket er at det på lang sikt skal gi et bidrag til å vedlikeholde vanningsanlegget. Anlegget er også reservevannkilde for Ringebu, både drikkevann og brannvann.

Tilleggsopplysninger i etterkant av befaring

Kjønås Vatningslag BA, v/ styreleder Øyvind Nordrum har kommentert bruken av vann til vanning i e-post av 06.06.17:

«...

Vanningsanlegget ble tatt i bruk i 1979.

Under ekstremt tørre år har vanning medført at magasinet har blitt brukt fullt ut i 3-4 år, dvs. at magasinet har vært nede på LRV, som er 0,2 m under normalvannstanden. I den tida vanningsanlegget har vært i drift, har vannstanden i tillegg vært lavere enn utløpsterskelen i 10-15 av årene. Da har det i lange perioder ikke vært overløp over terskelen, og da heller ikke vært tilført vann til Myrsæterbekken fra Søre Åbborsjøen. Vannet i bekken kom da kun fra restfeltet nedenfor utløpsterskelen, som representerer ca. 25 % av det opprinnelige nedbørsfeltet til bekken. Det er denne situasjonen som vil opptre oftere med et kraftverk i drift.

Under befaringen 24. mai var det flom i vassdraget, noe som ga feil inntrykk av normale vannføringer i bekken. Dette regner vi NVE er innforstått med, og vi henviser også til de bilder av Myrsæterbekken som ligger i søknaden, som viser mer normale vannføringer i bekken.

Som nevnt utgjør restfeltet til Myrsæterbekken ca. 25 % av totalfeltet. Restfeltet ligger stort sett i myrområdet nedenfor terskelen i Søre Åbborsjøen, slik at bekken, der den renner ut av myra og ned lia, vil ha tilførsel fra ca. 95 % av restfeltet. Vannføringen i de områder som er pekt på som særlig verdifulle vil derfor ha en vannføring fra tilnærmet 100 % av restfeltet. Denne vannføringen er beregnet å gi 13 l/s til bekken, basert på alminnelig lavvannføring, og uten slipp fra Søre Åbborsjøen.

Vi synes det er riktig å opplyse om at hjelmragg, som er funnet Myrsæterbekken, også vokser andre steder i bekkeløftområdet i Nordåa-Søråa. Hjelmrugg er også funnet i Søråa ved

Stulsbroen, litt ovenfor samløpet mellom Nordåa og Søråa. Med såpass like naturforhold i bekkekløftene Nordåa-Søråa vil en anta at det er store sjanser for å finne flere vokselokaliteter for både hjelmragg og de andre rødlisteartene andre steder i reservatet.

For vannføringen i Nordåa vil ikke fraføring av vann fra Myrsæterbekken bety noe nevneverdig, da dette bare utgjør under 3 % av vannføringen ved samløpet Nordåa/Søråa.»

Ringeby kommune har kommentert samarbeidet mellom kommunen og vanningslaget i brev av 20.06.17:

« ...

Kjønnås vatningslag BA har et ledningsnett på ca. 20 km som går gjennom skogsområder og ned lia til Kjønnåsgrenda. Ledningsanlegget passerer gårdsbruk og boligområder på turen ned til Kjønnås. Anlegget har stor kapasitet og står i drift fra mai til oktober hvert år. Anlegget representerer en viktig ressurs for kommunen som beredskapsvann i forbindelse med brann eller som krisevann hvis den kommunale vannforsyningen faller ut.

...

Ringeby kommune mener anlegget representerer en ressurs i forhold til brannvann og krisevann. Det vil derfor være et tap for kommunen om dette anlegget blir tatt ut av drift.»

NVEs vurdering

Hydrologiske virkninger av utbyggingen

Kraftverket utnytter et nedbørfelt på 6,6 km² ved inntaket og middelvannføringen er beregnet til 69 l/s. Effektiv innsjøprosent er på 4,3 % og nedbørfeltet har en breandel på 0. Avrenningen er stabil fra år til år med en dominerende vårflom. Laveste vannføring opptrer gjerne om vinteren. 5-persentil sommer- og vintervannføring er beregnet til henholdsvis 13 og 3 l/s. Alminnelig lavvannføring for vassdraget ved inntaket er beregnet til 5 l/s. Maksimal slukeevne i kraftverket er planlagt til 18 l/s og minste driftsvannføring 2 l/s. Det er ikke foreslått å slippe en minstevannføring i søknaden, men søker informerer om at det kan slippes en minstevannføring på 5 l/s om sommeren for å bøte på negative konsekvenser for naturmangfold i Myrsæterbekken. Ifølge søknaden vil kraftverket benytte 95 % av tilgjengelig vannmengde til kraftproduksjon.

NVE har ikke kontrollert det hydrologiske grunnlaget i søknaden. Alle beregninger på basis av andre målte vassdrag vil ved skalering til det aktuelle vassdraget være beheftet med feilkilder. Dersom spesifikt normalavløp er beregnet med bakgrunn i NVEs avrenningskart, vil vi påpeke at disse har en usikkerhet på +/- 20 % og at usikkerheten øker for små nedbørfelt.

Ifølge søknaden vil det være overløp over dammen 34 dager i et middels vått år. Med de størrelsene som er oppgitt for kraftverket vil dette føre til at det i de resterende 331 dagene i året ikke vil gå vann ut av Søre Åbborsjø og videre i Myrsæterbekken. Bekken vil da kun få tilsig fra restfeltet, som har en middelvannføring på 13 l/s.

I et middels vått år er det ingen dager hvor vannføringen er lavere enn minste driftsvannføring. Kraftverket vil alltid kunne gå i dette tilfellet.

NVE mener at omsøkt slukeevne er høy, og fratar vassdraget en stor del av dets naturlige dynamikk. Det er ikke foreslått minstevannføring i søknaden, men søker har åpnet for et mulig slipp av 5 l/s sommerstid. Restfeltet bidrar med 13 l/s som kun er 18 % av middelvannføringen i vassdraget på 69 l/s.

Søker påpeker at det i lange perioder med vanningsanlegget i drift ikke har vært overløp over dammen. Av de 37 årene hvor vanningsanlegget har vært i drift har denne situasjonen opptrådd 10-15 av årene i kortere eller lengre perioder i perioden hvor det vannes (sommerstid). En enkel beregning hvor vi ser på verste-tilfelle i de opplysningene søker har oppgitt, gir at det går tørt rett nedstrøms inntaket 10 % av tiden. (Sommerstid er 25 % av året, 15 år er ca. 40 % av alle driftsårene til vanningsanlegget.) Videre, med de opplysningene søker har oppgitt om antall dager med overløp (34 dager av 365), ser man at ved en utbygging av Kjønnås kraftverk, vil andelen av tiden hvor det er tørt nedstrøms inntaket øke til 90 %.

NVE mener dette er en drastisk økning.

Produksjon og kostnader

NVE har ikke kontrollert de fremlagte beregningene over produksjon og kostnader.

Ifølge søknaden vil årlig gjennomsnittlig produksjon bli 2 GWh, til en utbyggingspris på 3,8 kr/KWh. Disse størrelsene er vanlig for et minikraftverk.

Naturmangfold

Naturtyper

I tiltaksområdet til Kjønnås minikraftverk er det registrert fem naturtyper, tre langs Myrsæterbekken og to ved inntaksområdet. I tillegg berører utbyggingsplanene Nordåa-Søråa naturreservat. Området er utredet i en biologisk mangfold-rapport (BM-rapport) i forbindelse med kraftverkssøknaden. BM-rapporten er utført av Miljøfaglig Utredning AS.

Myrsæterbekken – bekkeløft

Lokaliteten ligger i de nedre deler av Myrsæterbekken og grenser mot naturreservatet. Det som omfattes er bekken, og partier på begge sider av bekken opp til en gjengroende traktorvei oppstrøms. Oppstrøms grenser lokaliteten til en annen naturtype. Lokaliteten er registrert som en bekkeløft, men inneholder elementer av verdi både som gammel granskog og dels gammel lauvskog. Frittstående får naturtypen verdi B – viktig, men fordi lokaliteten må sees i sammenheng med bekkeløftsystemet i Nordåa og Søråa økes verdien til A – svært viktig.

Gran er dominerende treslag, i tillegg fins gråor og noe alm (NT). Innslag av osp, bjørk og selje. Frodig feltsjikt med en del både typiske og mindre typiske høgstaudearter. Tre rødlistearter er påvist under feltarbeidet med BM-rapporten, fakkeltvebladmoser, pelsblæremoser og trådrag (alle VU). Potensialet for flere rødlistearter anses som stort. Særlig fakkeltvebladmoser er fuktighetskrevenne, og det er stor sannsynlighet for at større reduksjoner i vannføringen kan medføre reduksjon av verdi og reduksjon eller tap av bestander av truede arter.

Myrsæterbekken – almeskog

Lokaliteten ligger langs Myrsæterbekken, mellom en gjengroende traktorvei nedstrøms og et fossefall oppstrøms. Naturtypen grenser til to andre naturtypelokaliteter langsmed bekken.

Lokaliteten er en representant for de mest kontinentalt pregede skogene av typen gråor-almeskog. Slike skoger er sjeldne i Norge. Det er gjort funn av varmekjære arter og det er til dels fosserøypreg på skogen rundt fossefallet i øvre del. Det store antallet rødlistearter i naturtypen gir verdien A – svært viktig.

Skogen domineres av alm (NT), gråor og gran. Innslag av selje, bjørn og delvis osp. Frodig feltsjikt, med blant annet dalfiol (NT). Rødlisteartene hjelmragg (CR), rustdoggnål (NT), narrepiggsopp (NT) og rosenkjuke (NT) ble registrert under arbeidet med BM-rapporten. Potensialet for flere rødlistearter anses som stort. Hjelmrugg er spesielt sårbar for uttørring, ved Myrsæterbekken vokste den nesten konsekvent på nordsiden av stammene av gråor, og nær inntil bekken. Både redusert vannføring og hogst i kantvegetasjon vil få innvirkning på arten, og også naturtypen.

Lokaliteten med almeskog langs Myrsæterbekken bør også ha spesielt høy verdi fordi det er en uvanlig skogtype som biologisk sett er svært interessant.

Myrsæterbekken – gammel granskog

Lokaliteten ligger langs Myrsæterbekken og strekker seg mellom to fossefall, fra naturtypen almeskog nedstrøms og opp til ca. kote 600. Det er innslag av flere mindre bergvegger og et fossefall på omtrent 5 m i øvre del. Naturtypen er gitt verdien A – svært viktig i stor grad på grunn av stort atrsmangfold.

Gran dominerer som treslag, men det fins både furu og bjørk, og i litt mindre grad selje og gråor. Av rødlistearter ble det påvist gubbeskjegg (NT), trådrag (VU), rustdoggnål (NT), hvithodenål (NT),

rynkeskinn (NT), rosenkjuke (NT) og muligens taiganål (VU). Det er, ifølge BM-rapporten, potensial for flere rødlistede arter. Av påvirkninger som er nevnt som trusler mot naturtypen er uttak av trær trukket frem. Noe arter, særlig trådrag, er fuktighetskreven og vil reagere også på vannføringsreduksjoner. Vannføringsreduksjoner vil naturlig nok også ha innvirkning på fosserøypartier i bekken.

Søre Åbborsjø – rikmyr

Lokaliteten er plassert øst og sør for Søre Åbborsjø, og delvis langs øvre del av Myrsæterbekken. Myrflatene heller svakt mot sør/sørøst, men ved utløpet av Søre Åbborsjøen er det flate flommyrer og starrsummer. Myrstrukturen (nærmest fravær av tuer) og engpregede kanter tyder på at dette er ei tidligere slåttmyr. Lokaliteten er gitt verdien B – viktig, på grunn av størrelsen (> 50 daa), samtidig som det ikke er registrert rødlistearter i myra. Ifølge BM-rapporten er naturtypen sårbar for drenering, grøfting e.l.

Myrsætra vest – engpreget erstatningsbiotop

Lokaliteten ligger ved utløpet av Søre Åbborsjøen, og strekker seg østover i retning Myrsætra. Naturtypen er gitt verdien C – lokalt viktig på bakgrunn av at den ikke har gjengroingspreg, ikke er påvirket av fremmede arter, og fremdeles beites aktivt. Naturtypen er ganske liten, og det er ikke registrert rødlistearter.

Nordåa-Søråa naturreservat

Nordåa-Søråa naturreservat ble vernet i 1993 med begrunnelsen at bekkekløft i begge elver har en svært rik og variert flora og vegetasjon, blant annet med flere krevende fjellplanter, kalkkrevende arter og rik lavflora. Områdene er voksested for sjeldne og trua plantearter, og et av de best utviklede områdene med bekkekløftvegetasjon i Gudbrandsdalen. Et av de klassiske bekkekløftområdene i Norge.

I BM-rapporten utført i forbindelse med søknaden om Kjønnås minikraftverk er området gitt stor verdi, med stor negativ konsekvens og middels negativt omfang.

Vurdering

Som nevnt i avsnittet om hydrologi vil en utbygging av Kjønnås minikraftverk føre til en markant økning av tiden det ikke går vann fra Søre Åbborsjøen og nedover Myrsæterbekken. Dette vil ha negativ innvirkning på de tre naturtypene langs Myrsæterbekkens nedre del. Rikmyra nedenfor inntaket vil også bli berørt. Disse fire naturtypene er alle sårbare for tørrlegging/drenering og fraføring av vann.

I OEDs retningslinjer for små vannkraftverk står det at «Tiltak som kommer i konflikt med ... naturtyper Norge har et internasjonalt ansvar for [bl.a. bekkekløfter] ... kan ikke påregne å få konsesjon».

OEDs retningslinjer for små vannkraftverk fastslår at tiltak som kommer i konflikt med biologisk mangfold av stor og middels verdi (A- og B-verdi) må påregne pålegg om avbøtende tiltak for å redusere konfliktnivået. På bakgrunn av informasjonen i BM-rapporten syns det vanskelig å finne avbøtende tiltak som ivaretar naturverdiene i tilstrekkelig grad. Rapporten foreslår for eksempel en minstevannføring på minst 20 l/s, samtidig som den fastslår at det er usikkert om selv en begrenset reduksjon i vannføring vil få negativ effekt. Søker har foreslått å slippe en minstevannføring på 5 l/s sommerstid, fordi dette, summert med restfeltets middelvannføring på 13 l/s, blir omtrent 20 l/s. Dette

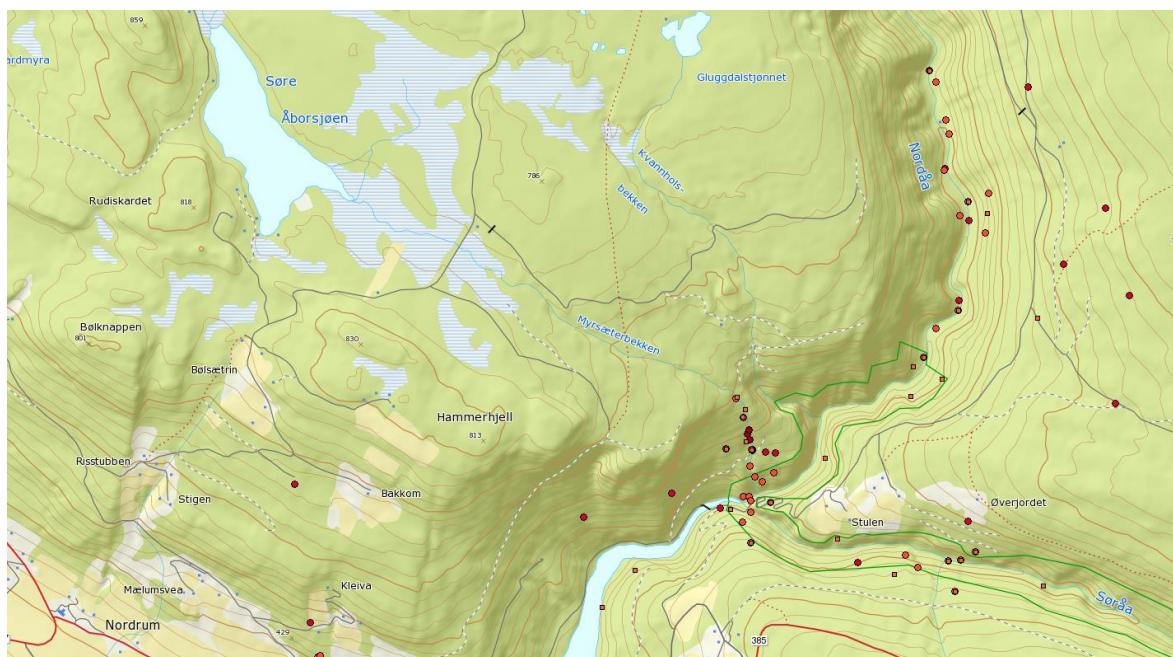
mener NVE ikke veier opp for de negative konsekvensene tiltaket vil ha for naturmiljøet. Det beste for naturmiljøet i og rundt Myrsæterbekken antas å være å la vassdraget beholde de variasjonene det har i dag.

Den engpregede erstatningsbiotopen antas å ikke bli påvirket i særlig grad.

I verneforskriften for Nordåa-Søråa naturreservat står det blant annet at det ikke må iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, blant annet drenering og annen form for tørlegging. Fylkesmannen i Oppland skriver at tiltaket strider med formålet med vernet. NVE gjør oppmerksom om at hvis tiltaket blir en realitet må dispensasjon fra verneforskriften avklares med Fylkesmannen.

Langs Myrsæterbekken er det registrert tre naturtyper med verdi A – svært viktig, som er relativt fuktighetskrevenne og som i tillegg er levested for fuktighetskrevenne, rødlistede arter, og NVE mener at et kraftverk i bekken som reduserer vannføringa vil kunne få store negative konsekvenser. Dette på tross av at vanningsanlegget har vært i drift siden 1979 og at restfeltet bidrar med noe vannføring. Naturvernforbundet i Oppland, FNF i Oppland, Gudbrandsdals Sportsfiskeforening og Ringeby MDG er mot tiltaket på bakgrunn av konsekvensene for naturmangfoldet.

Arter

Figur 1: Utklipp fra Artskart, viser konsentrasjonen av rødlistede arter i tiltaksområdet og deler av Nordåa-Søråa naturreservat.

Det er registrert et større antall rødlistearter i influensområdet til Kjønnås minikraftverk, alle sammen langs Myrsæterbekken fra kote 600 og nedover. Det er også her bekken renner gjennom naturtypene gammel granskog, almeskog og bekkekløft og inn i naturreservatet. Som figur 1 synliggjør, er det størst tetthet av rødlistearter langs Myrsæterbekken i området, også når man tar med naturreservatet.

Tabell 1 viser de rødlisteartene som er funnet eller registrert i influensområdet til Kjønnås minikraftverk. De er enten funnet i forbindelse med BM-rapporten, eller registrert i artskart (søk foretatt 07.09.17).

Navn	Status	Funnsted (Register)
Hjelmragg	CR (kritisk truet)	Fire funn gjort langs Myrsæterbekken, i naturtype almeskog. (BM og artskart)
Fossenål*	EN (sterkt truet)	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Småragg*	EN	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Elfenbenslav*	EN	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Dvergstry*	EN	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Huldrenål*	EN	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Trådragg	VU (sårbar)	Langs Myrsæterbekken, i naturtype gammel granskog og rett innenfor grensa til naturreservatet (BM og artskart)
Taiganål	VU	Langs Myrsæterbekken, i naturtype gammel granskog (BM og artskart)
Svøpfellmose	VU	Langs Myrsæterbekken (BM og artskart)
Dalfiol	VU	Langs Myrsæterbekken, i naturtype almeskog og i naturreservatet (BM og artskart)
Fakkeltvebladmose	VU	Langs Myrsæterbekken, i naturtype bekkekløft (BM og artskart)
Alm	VU	Langs Myrsæterbekken, i naturtype almeskog (BM)
Grynkolve*	VU	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Fjellkolve*	VU	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Pelsblæremose	VU	I naturreservatet, rett innenfor grensa langs Myrsæterbekken, og langs Nordåa, rett nedstrøms samløpet med Myrsæterbekken (BM)

Rynkeskinn	NT (nær truet)	Langs Myrsæterbekken i naturtype gammel granskog (BM og artskart), 2 funn.
Rosenkjuke	NT	Langs Myrsæterbekken, i naturtype almeskog og gammel granskog (BM og artskart)
Hvithodenål	NT	Langs Myrsæterbekken, i naturtype gammel granskog (BM og artskart), 2 funn.
Rustdoggnål	NT	Langs Myrsæterbekken, i naturtype gammel granskog og almeskog (BM og artskart)
Rimnål*	NT	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Flatragg*	NT	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Skoddelav*	NT	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Hengepiggrø*	NT	Langs Våla før Vinkeldammen, muligens innenfor influensområdet (BM)
Almelav*	NT	Funnet er registrert i lia langs Myrsæterbekken, men lokaliteten er beskrevet som lenger ned mot Vinkeldammen. (artskart)
Gubbeskjegg	NT	Langs Myrsæterbekken, i naturtype almeskog (BM)
Narrepiggsopp	NT	Langs Myrsæterbekken, i naturtype almeskog (BM)

Tabell 1: Oversikt over rødlistearter i området. Virveldyr er ikke medregnet.

Noen av artene som er listet opp i tabell 1 er usikre mtp funnsted, og kan ligge utenfor influensområdet til Kjønnås minikraftverk. Disse er merket med stjerne.

Vurdering

Hvis man bare regner med de sikre funnene av rødlistearter er vi oppe i 14. Tar man med de mer usikre funnene også, er tallet 26. Flesteparten av artene ligger i kategoriene nær truet og sårbar.

Hjelmragg er plassert i kategorien kritisk truet, en fuktighetskrevede lavart som er knyttet til kløftmiljøer på Østlandet og i Trøndelag. Påvirkningsfaktorer på arten er vannstandsreguleringer/overføring av vassdrag samt hogst/skogsdrift. Langs Myrsæterbekken er det registrert fire individer av arten. Hjelmragg er registrert også i det nærliggende, verna vassdraget Frya og ved Stulsbroa over Søråa, ganske nært utbyggingsområdet til Kjønnås minikraftverk.

Det er få registrerte lokaliteter av hjelmragg i Norge; utenom funnene i Ringeområdet, er det registrert to lokaliteter langs Vinstra i Nord-Fron, og funn i Lierne og Midtre Gauldal i Trøndelag. På

bakgrunn av artens avgrensede utbredelse i Norge, mener NVE at bestanden langs Myrsæterbekken med fordel kan få stå uberørt.

I OEDs retningslinjer for små vannkraftverk står det at «*Tiltak som kommer i konflikt med arter som er «kritisk truet» ... ikke kan påregne å få konsesjon.*».

Pelsblæremose og fakkeltvebladmose (begge VU) er ikke registrert i kommunen tidligere.

NVE mener at det høye antallet rødlistede arter tilknyttet Myrsæterbekken viser at området er svært verdifullt som levested. En reduksjon i vannføringen slik Kjønnås minikraftverk vil medføre, vil også redusere verdiene området har som levested for rødlistede lav- og mosearter. Fylkesmannen i Oppland har innsigelse til kraftverket på bakgrunn av konsekvensene det kan få for hjelmragg og andre rødlistede arter.

Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden om Kjønnås minikraftverk legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden, miljørapport, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har også gjort egne søk i tilgjengelige databaser som Naturbase og Artskart den 07.09.17. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jmfør naturmangfoldloven § 8.

I influensområdet til Kjønnås minikraftverk finnes det fem naturtyper (tre A-verdi, én B-verdi og én C-verdi), 14 sikre rødlistearter (hvorav blant annet én kritisk truet) og deler av et naturreservat. En eventuell utbygging av Myrsæterbekken vil etter NVEs mening være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer gitt i naturmangfoldloven § 4 eller forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5.

Etter NVEs vurdering foreligger det tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet, og NVE mener at naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) ikke skal tillegges særlig vekt.

Forholdet til Kjønnås vatningsanlegg

NVE er klar over at et vanningsanlegg har vært i drift siden 1979 med inntak i Søre Åbborsjøen. Dette har ført til en redusert vannføring i Myrsæterbekken i 37 år. Ifølge søker har brukt dette som et argument for å bygge ut kraftverk, da de mener dette er nesten samme påkjenning som bekken allerede har vært utsatt for.

Det kan diskuteres om hvorvidt 37 år er nok for at naturmiljøet langs og i Myrsæterbekken har vist endelig effekt av vanningsanlegget. Sagt med andre ord, det er vanskelig å avgjøre om de bestandene vi ser av rødlisteartene er gjenlevende organismer fra tidligere store bestander eller om det alltid har vært såpass små bestander.

Uansett, så mener NVE at en så markant ytterligere reduksjon i vannføring i bekken som kraftverket vil medføre, er negativt for de bestandene som nå fins langs vassdraget, uavhengig av hvilken regulering vassdraget står under nå.

Vi registrerer at Ringeby kommune er positive til bygging av Kjønnås kraftverk fordi dette vil bidra til vedlikehold av vanningsanlegget, som igjen er en del av kommunens reservedrikkevann og – brannvann. Et eventuelt avslag på konsesjon til Kjønnås minikraftverk, vil ikke innvirke på tillatelsen til vanningsanlegget, og mulig bruk av dette til nødvann.

Samfunnsmessige fordeler

En eventuell utbygging av Kjønnås minikraftverk vil gi 2 GWh i et gjennomsnittså. Denne produksjonsmengden regnes som vanlig for et minikraftverk. Små vannkraftverk utgjør et viktig bidrag i den politiske satsingen på fornybar energi. Det omsøkte tiltaket vil gi inntekter til søker og grunneiere og generere skatteinntekter. Det er oppgitt i søknaden at overskudd fra kraftverksdriften vil bidra til vedlikehold av Kjønnås vanningsanlegg, som er viktig i bygda.

Oppsummering

I influensområdet til Kjønnås minikraftverk er det registrert fem naturtyper; bekkekløft (A), almeskog (A), gammel granskog (A), rikmyr (B) og engpreget erstatningsbiotop (C). Det er også registrert 14 sikre rødlistearter i området, hvorav én, hjelmragg, er kritisk truet. Naturtypene med A- og B-verdi og flere av rødlisteartene er svært fuktighetskreven. Tiltak som er i konflikt med verdifull bekkekløft, og kritisk truet art kan ikke påregne å få konsesjon, ifølge OEDs retningslinjer for små vannkraftverk. I tillegg vil utbyggingen også berøre Nordåa-Søråa naturreservat, på en slik måte at det bryter med verneformålet.

En utbygging av Kjønnås minikraftverk vil medføre en markant økning i tida hvor det ikke går overløp fra Søre Åbborsjøen, i forhold til situasjonen i dag. I dag går det det tørt omtrent 10 % av tida, en utbygging av kraftverket vil øke andelen til 90 % av tida. Dette vil føre til at et svært verdifullt naturmiljø blir forringet. Fordelen ved tiltaket i form av 2 GWh ny, fornybar energi, mener NVE ikke er større enn disse ulempene for naturmiljøet.

NVEs konklusjon

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at ulempene ved bygging av Kjønnås minikraftverk er større enn fordelene. Kravet i vannressursloven § 25 er ikke oppfylt. Vi anbefaler at det ikke gis konsesjon.

NVE har kun drøftet tema naturmangfold, da det i våre øyne er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

NVE har ikke drøftet forholdet til naturmangfoldloven § 10 (samlet belastning), fordi tiltaket alene har så store konsekvenser for naturmangfoldet at det ikke kan aksepteres, jf. veileder for kapittel II i naturmangfoldloven.

Øvrige forhold som er tatt opp av høringspartene gjelder i større grad krav til vilkår og avbøtende tiltak eller andre forhold som ikke er av betydning for vår konklusjon. Grunnet avslaget er ikke disse drøftet her.